

Видавнича група «Наукові перспективи»

Громадська організація
«Християнська академія педагогічних наук України»

«Вісник науки та освіти»

*(Серія «Філологія», Серія «Педагогіка», Серія «Соціологія»,
Серія «Культура і мистецтво», Серія «Історія та археологія»)*

Випуск № 9(27) 2024

Київ – 2024

Лемко Г.І. <i>ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ СІМЕЙ ВІЙСЬКОВОСЛУЖ- БОВЦІВ</i>	879
Лисенко Т.А., Зайцева Г.М., Привалко Е.Г. <i>МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ДО РОЗРОБЛЕННЯ ПРОГРАМИ ВИБІРКОВОЇ ДИСЦИПЛІНИ «КОМПЛЕКСНІ СПОЛУКИ У ФАРМАЦІЇ»</i>	890
Літовченко О.В. <i>ДІАГНОСТИКА СФОРМОВАНOSTІ МОВЛЕННЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У МАЙБУТНІХ ЛОГОПЕДІВ</i>	904
Марченко О.Г., Ушань В.М. <i>ГОТОВНІСТЬ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СЕКТОРУ БЕЗПЕКИ ТА ОБОРОНИ УКРАЇНИ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ</i>	917
Москаленко А.М. <i>ФОРМУВАННЯ КРОСКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ В МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПЕДАГОГІВ У ПРОЦЕСІ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ</i>	927
Моторіна В.Г., Різак Г.В., Небеленчук І.О. <i>ПЕДАГОГІЧНІ СТРАТЕГІЇ ВПРОВАДЖЕННЯ ШТУЧНОГО ІНТЕЛЕКТУ В ОСВІТНІЙ ПРОЦЕС ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ УКРАЇНИ</i>	937
Нагорна Г.О. <i>ОРГАНІЗАЦІЯ САМОКРИТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В КОНТЕКСТІ ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІЙНОГО МИСЛЕННЯ МУЗИКАНТА</i>	952
Непомняща І.М. <i>ВИКОРИСТАННЯ ІНТЕРАКТИВНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПІДВИЩЕННЯ ЗАЛУЧЕННЯ СТУДЕНТІВ ДО ПРОЦЕСУ ОНЛАЙН-НАВЧАННЯ У ЗВО</i>	966
Подгорінова А.Ю., Кривохижа А.М. <i>ФОРМУВАННЯ ТВОРЧОЇ ІНДИВІДУАЛЬНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ХОРЕОГРАФА ЧЕРЕЗ ПРИЗМУ НАУКОВИХ ПІДХОДІВ</i>	980
Полянська К.С., Хамська Н.Б. <i>ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МІЖНАЦІОНАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ В ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ОСНОВІ ДІАЛОГУ</i>	1000
Попова І.І. <i>ЛОГІЧНІ ЗАДАЧІ ПРИРОДОЗНАВЧОГО ХАРАКТЕРУ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ УМІНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ БУДУВАТИ МІРКУВАННЯ</i>	1013

УДК 316.455:378.011.3-057.87:61

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9\(27\)-1000-1012](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9(27)-1000-1012)

Полянська Катерина Степанівна викладачка кафедри українознавства Вінницький національний медичний університет імені М. І. Пирогова, вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21000, <https://orcid.org/0000-0002-7489-1534>

Хамська Неліна Болеславівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки, професійної освіти та управління освітніми закладами Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського, вул. Острозького, 32, м. Вінниця, 21000, <https://orcid.org/0000-0001-5567-9266>

ФОРМУВАННЯ КУЛЬТУРИ МІЖНАЦІОНАЛЬНОГО СПІЛКУВАННЯ В ІНОЗЕМНИХ СТУДЕНТІВ МЕДИЧНИХ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НА ОСНОВІ ДІАЛОГУ

Анотація. У статті обґрунтовано актуальність проблеми формування культури міжнаціонального спілкування іноземних студентів медичних закладів вищої освіти на основі діалогу. Проведено аналіз наукової літератури з означеної проблеми та виокремлено її ключові теоретичні аспекти: сутність діалогу, його структура, рівні, принципи. Акцентовано увагу на особливостях міжкультурних відносин – етнічній упередженості, що визначається переконаннями про характеристики груп інших національностей, настановах, їх оцінкою, проявами дискримінації у процесі спілкування з представниками різних культур. Визначено, що ефективним освітнім інструментом у подоланні непорозумінь, уникнення конфліктних ситуацій у міжкультурному студентському середовищі є діалог, який сприяє усвідомленню цінності культури міжнаціонального спілкування.

Розроблено методику формування культури міжнаціонального спілкування іноземних студентів медичних закладів вищої освіти на основі діалогу, що передбачала такі етапи: адаптаційний, мотиваційний, поведінково-професійний. На початковому етапі – адаптаційному – «Культура спілкування» - студенти-іноземці розвивали спілкування шляхом заглиблення в українську культуру, створюючи інформаційно-комунікативне середовище. Логічним продовженням попереднього етапу є мотиваційний, що передбачав закріплення й розвиток досягнутого, допомога учасникам у переході на більш високий рівень розвитку

культури спілкування, забезпечення переходу від простих до складніших форм поведінки. Цей етап дістав назву «Культура міжнаціональних узаємин» і базувався на ідеях фасилітативного підходу до освітньої діяльності, коли майбутні фахівці формували позитивне ставлення, настанови до представників інших культур, долали стереотипи. Поведінково-професійний етап – «Культура міжнаціонального спілкування» як складник культури професійного спілкування – передбачав усвідомлення майбутніми лікарями цінності культури міжнаціонального спілкування в узаєминах із пацієнтами.

Проведено узагальнення про те, що розроблена методика формування культури міжнаціонального спілкування іноземних студентів медичних закладів вищої освіти на основі діалогу забезпечить подолання психологічних бар'єрів серед представників різних культур, створить атмосферу довіри, поваги, сприйняття і розуміння іншого, забезпечить мирне співіснування різних націй, етносів, народів.

Ключові слова: культура спілкування, , культура міжнаціональних узаємин, культура міжнаціонального спілкування, діалог, іноземні студенти, медичні заклади освіти

Polyanska Catherine Stepanivna Lecturer at the Department of Ukrainian Studies, Pirogov Vinnytsia National Medical University, 32 Ostrozkyi St., Vinnytsia, 21000, <https://orcid.org/0000-0002-7489-1534>

Khamska Nelina Boleslavivna PhD of Pedagogical Sciences, Associate Professor of the Department of Pedagogy, Vocational Education and Management of Educational Institutions, Mykhailo Kotsiubynskyi Vinnytsia State Pedagogical University, 32 Ostrozkyi St., Vinnytsia, 21000, <https://orcid.org/0000-0001-5567-9266>

THE FORMATION OF A CULTURE OF INTERNATIONAL COMMUNICATION AMONG FOREIGN STUDENTS OF MEDICAL HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS BASED ON DIALOGUE

Abstract. The article substantiates the relevance of the problem of forming a culture of international communication of foreign students of medical higher education institutions on the basis of dialogue. The scientific literature on this issue is analysed and its key theoretical aspects are highlighted: the essence of dialogue, its structure, levels, principles. Attention is focused on the peculiarities of intercultural relations - ethnic prejudice, which is determined by

beliefs about the characteristics of groups of other nationalities, attitudes, their assessment, manifestations of discrimination in the process of communication with the representatives of different cultures. It has been determined that an effective educational tool in overcoming misunderstandings and avoiding conflict situations in the international student environment is a dialogue that promotes awareness of the value of the culture of international communication.

A methodology for the formation of a culture of international communication of foreign students of medical higher education institutions based on dialogue has been developed, which included the following stages: adaptation, motivational, behavioural and professional. At the initial stage - the adaptation stage – "Culture of Communication" - foreign students developed communication by immersing themselves in Ukrainian culture, creating an information and communication environment. The logical continuation of the previous stage was the motivational stage, which involved consolidating and developing what had been achieved, helping participants to move to a higher level of communication culture, and ensuring the transition from simple to more complex forms of behaviour. This stage was called "Culture of International Relations" and was based on the ideas of a facilitative approach to educational activities, when future specialists formed a positive attitude and guidance towards representatives of other cultures, overcame stereotypes. The behavioural and professional stage – "Culture of international communication" as a component of the culture of professional communication - provided for the awareness of future doctors of the value of the culture of international communication in their relationships with patients.

It is summarised that the developed methodology for the formation of a culture of international communication of foreign students of medical higher education institutions on the basis of dialogue will ensure overcoming psychological barriers among representatives of different cultures, create an atmosphere of trust, respect, perception and understanding of the other, ensure peaceful coexistence of different nations, ethnic groups, peoples.

Key words: culture of communication, culture of international relations, culture of international communication, dialogue, foreign students, medical educational institutions

Постановка проблеми. Новий вимір міжкультурної освіти, що розвивається на тлі глобалізаційних процесів, інтеграції міжнаціональних спільнот зумовлює пошук конструктивних шляхів формування миролюбних громадян, здатних до взаємодії, яка ґрунтувалася б на ідеях добра, справедливості, рівності, довіри, толерантності, поваги, доброзичливості тощо.

Іноземні студенти, які навчаються в закладах вищої освіти України, – представники різних культур, націй, етносів з усталеними національними принципами, звичаями, традиціями, моделями поведінки своєї країни, зазвичай відчують труднощі, пов'язані з входженням в іншомовне міжкультурне середовище. Спостерігаються відмінності в культурних, етнічних нормах вираження індивідуальних особливостей особистості. Проблеми, що виникають, в іноземних студентів під час здобуття освіти в Україні, першочергово пов'язані із спілкуванням – налагодженні контактів з представниками різних національностей, сприйняття, розуміння їх під час обміну думками, інформацією, безпосередньої взаємодії. Це проявляється в етнічному упередженні, що є універсальною особливістю міжкультурних відносин. На думку зарубіжних учених, це поняття містить три компоненти: когнітивний (стереотипи, переконання про характеристику етнічних груп); емоційний (настанови, оцінювання груп етнічного походження); поведінковий (дискримінація, дії під час спілкування з представниками різних культур) [3, с. 401]. Першочерговим завданням закладів вищої освіти є створення комфортного міжкультурного середовища, яке сприяло б виробленню єдиної стратегії взаємодії, розумінню й сприйняттю один одного.

Консолідуючим засобом адаптації іншомовних студентів виступає україномовне середовище, у якому засвоюють українську мову, вивчають українську історію, традиції, звичаї, обряди, відбувається процес спілкування українською мовою в закладах освіти та в соціальному житті (гуртожиток, транспорт, медичні заклади, заклади громадського харчування, розважальні центри тощо) [16, с. 87].

Важливим освітнім інструментом у подоланні непорозумінь, уникнення конфліктних ситуацій у міжкультурному студентському середовищі є діалог, який сприяє усвідомленню цінності культури міжнаціонального спілкування. Діалог культур є умовою спільного існування та взаємодії між представниками різних національностей та етнічних груп.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Феномен діалогу був і залишається предметом вивчення філософів, культурологів, лінгвістів, літературознавців, мистецтвознавців, соціологів, психологів, педагогів, які досліджували різні його аспекти. В. Євтух висвітлює теоретико-методологічні перспективи дослідження феномена «міжкультурний діалог», простір реалізації міжкультурного діалогу, українські реалії цього діалогу, його менеджмент у вимірі етнічного розмаїття сучасного світу [7]; Радул С. Г., Радул І. Г. обґрунтовують концептуальні основи діалогу культур в європейському освітньому просторі [13]. Л. Динікова досліджує феномен «діалогу культур»: поняття, закономірності взаємодії в дискурсі

міжкультурної комунікації, вплив на формування людини як громадянина країни та світу [6]; Л. Кулікова, Т. Тарасенко розкривають основи ефективної міжкультурної комунікації в сучасних умовах. Досліджено проблему взаємодії культур з урахуванням теорій міжкультурної комунікації [10]; Н. Басай висвітлює шляхи реалізації культурологічного підходу через діалог культур у змісті окремих навчальних дисциплін [1]; С. Яблоков – погляди вітчизняних і зарубіжних учених на сутність понять «діалог культур», «міжкультурна комунікація» [17].

Серед зарубіжних учених теорію міжкультурної комунікації розробляють Е. Холл (теорія високо- й низькоконтекстуальних культур), Г. Гофштеде (теорія культурних вимірів), Е. Хірш (теорія культурної грамотності) [10].

Мета статті полягає в теоретичному обґрунтуванні та практичній реалізації «діалогу культур» щодо формування культури міжнаціонального спілкування іноземних студентів у медичних закладах вищої освіти.

Виклад основного матеріалу. На основі аналізу наукової літератури, ми визначили, що «діалог культур» має багато тлумачень: процес спілкування культур, упродовж якого має місце їхня взаємна трансформація; різновид міжкультурної взаємодії, що передбачає активний обмін змістом культур-контрагентів при збереженні ними своєї самобутності. У соціально-когнітивному відношенні «діалог культур» передбачає широкий спектр питань, в основному другорядних, які передбачають у межах кожної культури активне вивчення «думки» культури-контрагента, йде пошук і вироблення власної паралелі й аналогів; обмін відбувається на рівні периферійних інтерпретацій, не охоплюючи ядерних когнітивних структур культур-контрагентів, які зберігають свою структуру і зміст.

У соціальному плані «діалог культур» передбачає наявність більш-менш широких «проміжних» шарів, які відносяться до суб'єктів як тієї, так й іншої культури [15, с. 162].

«Діалог культур» – це система цінностей іншої культури, долання стереотипів, синтез інонаціонального та самобутнього, що веде до взаємозбагачення та входження до загального світового та європейського культурного контексту. В європейському освітньому просторі «діалог культур» має реалізовуватись через взаємодію різних культур на базі рівності, довіри та толерантності на повноцінному взаєморозумінні суб'єктів діалогу культур, які є носіями певних культурних рис, сформованих під впливом рідної культури та її соціального й культурного контексту [13, с. 88].

Сучасні культурологи визначають три основні характеристики «діалогу культур»: структуру, рівні і принципи. Під структурою діалогу

розуміють ті змістовні напрями й конкретні форми взаємного обміну, за допомогою яких він здійснюється (господарсько-економічні, державно-політичні, художні, релігійні, побутові, змішані). Серед рівнів «діалогу культур» виділяють етнічний, національний, цивілізаційний. Основним принципом діалогу культур є семантичний (смісловий) принцип, який передбачає виведення діалогу на рівень взаємопроникнення смислових структур у культурі [13].

Л. Динікова зазначає, що для успішного формування діалогу культур важливим чинником є вироблення міжкультурних компетентностей, а саме: мовної (здатність до вибору оптимальних мовних засобів, правильна референція і т.д.) комунікативної (здатність до інтерпретації специфічних для культури комунікативних сигналів вираження власних думок, розуміння партнера, доцільне використання вербальних і невербальних засобів); культурної (розуміння цінностей, психологічної, соціальної та культурної ідентичності партнера, уміння диференціювати інформацію за значущістю та достовірністю, здатність отримувати інформацію з різних джерел) [6, с. 175].

На думку німецького експерта з проблем міжкультурної освіти Альберта Рааш, діалог є практичним освітнім інструментом, що спрямований на розкриття сутності представників інших культур, їхніх горизонтів, цінностей тощо; забезпечує пізнання самого себе через порівняння та взаємодію з іншими; діалог приєє виробленню навичок емпатії. Пріоритетною метою теорії діалогу є повага до іншого [8].

Під час використання діалогу культур варто спрямовувати студентів на визнання різноманітності зіткнення з різними поглядами, які відмінні від власних; відкритість до розмаїття й прагнення змінюватися впродовж узаємин; використання форми й структури під час обміну інформацією.

Розроблена методика формування культури міжнаціонального спілкування іноземних студентів медичних закладів вищої освіти передбачала такі етапи:

- адаптаційний – «Культура спілкування»;
- мотиваційний – «Культура міжнаціональних узаємин»;
- поведінково-професійний – «Культура міжнаціонального спілкування як складник культури професійного спілкування».

При визначенні цих етапів ми дотримувалися систематичності та наступності виховання. Цей принцип полягає в тому, що логічне продовження попереднього етапу закріплює й розвиває досягнуте, підносить учасників на вищий рівень розвитку, забезпечує перехід від простих до складніших форм поведінки.

На початковому етапі «Культура спілкування» студенти-іноземці проходили адаптаційний період. Під час освітнього процесу розвивали в

них культуру спілкування шляхом заглиблення в українську культуру, створюючи інформаційно-комунікативне середовище. Студенти здійснювали пошук інформації з метою її інтерпретації, розуміння та осмислення. Вони знайомилися з проблематикою української культури, її історією, традиціями, звичаями, обрядами, а також поглиблювали знання з міжнаціональної культури, особистість у культурі тощо. Іноземні студенти дізнавалися про відмінності в розмаїтті культур, навчалися як налагоджувати контакти, як сприймати, розуміти один одного.

Особливо важливим є ознайомлення іноземних студентів із ментальністю українського народу, оскільки культура міжнаціонального спілкування, як складова культури професійного спілкування, передбачає врахування архетипів українського народу, порівняння їх з особливостями власного народу, нації, виокремлення спільного й відмінного. Іноземні студенти навчаються не тільки знати, розуміти, аналізувати, оцінювати зразки української культури, а на основі цього процесу усвідомлювати культуру міжнаціонального спілкування як цінність. Студентів під час спілкування спрямовували на те, що вивчення української культури забезпечує розуміння внутрішнього світу особистості. Особливо це стосується майбутніх лікарів, оскільки їхнє призначення – взаємодіяти із внутрішнім світом особистості. Пізнаючи українську культуру, іноземні студенти знайомляться з нормами поведінки українців, їхніми стереотипами. Під час взаємодії іноземні студенти навчаються встановлювати контакти з людьми інших національностей, толерантні стосунки.

Майбутні фахівці виконували низку завдань, які відображали реалізацію функцій культури спілкування, зокрема:

Інформаційно-ознайомлювальні (пошук та обмін інформацією міжнаціональної проблематики). Студентам пропонували виконати такі завдання: з'ясувати сутність понять «культура», «спілкування», «міжнаціональна культура спілкування»; описати характеристики особистості, які сприяють міжнаціональній комунікації: *доброзичливість, толерантність, повага людської гідності, рівноваженість, стриманість, милосердя, емпатійність*; визначити, які якості виявляються у вас і допомагають налагодженню стосунків із представниками інших національностей; ознайомитися з традиціями, звичаями українського народу; виявити головні розрізняювальні ознаки українців; описати та програти ситуації, які відображали б особливості української культури та культури вашої країни; ознайомитися з визначними місцями міста Вінниця тощо.

Спонукально-оцінні (сприяють виявленню інтересу до проблем міжнаціонального спілкування шляхом пізнання історії різних культур, виробленню позитивного ставлення до представників різних націй,

виробленню потреби в спілкуванні в поліетнічному середовищі, прагнення до розвитку національної самосвідомості).

Завдання: розповісти уривок з прочитаного твору, фрагмент із фільму які демонструють міжнаціональні стосунки; проаналізувати ситуації, у яких порушується проблема міжкультурних узаємин, обґрунтуйте мотиви вчинків героїв твору, визначте цілі, їхніх вчинків і засобів для досягнення мети; оцініть учинки діючих персонажів з точки зору культури міжнаціональних узаємин; чи була можливість вибору в героїв твору, епізоду із твору; чи дотримувалися персонажі твору правил та норм спілкування в багатонаціональному колективі, правових основ міжнаціонального спілкування; чи зустрічаються приклади вчинків персонажів твору, в яких виявляються культурні особливості, система цінностей власного та інших етносів; етнічні стереотипи, упередження, дискримінація тощо.

Амотивно-оцінні (виражають прагнення до розвитку емоційної сфери з метою формування поглядів і переконань): на основі прочитаного художнього твору, фільму, у яких порушено проблему міжнаціональної взаємодії, виконати наступні завдання: знайти в тексті опис позитивних почуттів: *радість, задоволення, повага, вдячність, захоплення; негативних почуттів тривоги, переживань, озлоблення, помсти* тощо; визначити, які емоції, почуття викликав твір, у якому висвітлювалася проблема міжнаціональних стосунків; прокоментувати виклик позитивних, негативних почуттів які виникли після прочитаного, переглянутого сюжету фільму.

Комунікативно-поведінкові: проаналізувати конфліктну ситуацію змісту міжнаціональних узаємин, з якою ознайомилися у творі: як вирішували її учасники: конструктивно, деструктивно; обґрунтуйте, чому герої повели себе так, чи досягли мети; обговорити, чи вміють герої твору виробляти тактику спілкування, прогнозувати наслідки, відповідально ставитися до прийняття рішень; проаналізувати, як спілкуються між собою представники різних національностей з із ситуацій професійного з точки зору наявності умінь: слухати один одного, переконувати, налагоджувати контакт, використовувати невербальні засоби спілкування, дотримуватися мовних правил, створювати комфортне комунікативне середовище для міжнаціонального спілкування.

Такий спосіб організації процесу формування культури міжнаціонального спілкування іноземних студентів свідчить про те, що вони засвоюють українську культуру, культуру інших народів, використовуючи знання про особливості міжнаціонального спілкування. Виконання вправ на основі аналізу, порівняння, оцінювання понять, мотивів, емоцій,

вчинків іншого, студенти активізують пізнавальну діяльність, розвивають креативне мислення, збагачують національну свідомість цінностями культур різних народів.

Мотиваційний етап – «Культура міжнаціональних узаємин», який будується на основі діалогу, що довів свою цінність у дискусіях про міжкультурне спілкування [8, с. 73]. Завдяки цьому освітньому інструменту учасники взаємодії досягають консенсусу, узаєморозуміння, налагоджують стосунки. Діалог сприяє розвитку ідентичності, що не заперечує існуючих відмінностей, проте акцентує увагу на тому спільному, що мають різні нації, культури, народи.

Діалогічна взаємодія здійснювалася в системі міжкультурного середовища «викладач – студент», «студент – студент» і ґрунтувалася на суб'єкт – суб'єктності. Кожен в освітньому процесі є активним його учасником. В основі діалогічної взаємодії ми використали ідеї фасилітативного підходу, який дозволяє планувати розвиток і трансформації особистості під час узаємодії з іншими культурами [14]. Процес формування культури міжнаціонального спілкування будували на основі педагогічної фасилітації. Значущими в цьому процесі є: співпраця учасників освітнього процесу, підґрунтям якої є сприйняття, розуміння, підтримка, спрямована на конструктивне розв'язання проблем; за учасниками процесу залишається право на власну позицію, інтерес до поглядів іншого без нав'язування власних думок; прояв індивідуальності, рівноправність у всіх її проявах серед інших; індивідуальність і рівність: кожен суб'єкт визнається неповторною особистістю, рівноправною серед інших у вияві власної індивідуальності; транспарентність педагога-фасилітатора у взаєминах, яка була б спрямована на подолання психологічних бар'єрів відчуженості між учасниками взаємодії; спільна діяльність педагога зі студентами в організації, прийнятті рішень, виборі форм, методів, норм взаємодії, спільна відповідальність за результати діяльності; створення комунікативного простору: фасилітаційна організація простору дає можливість використовувати комунікативно-значущі рухи: міміку, пантоміміку, контакт очей, обмінюватися вербальними й невербальними засобами комунікації, емоційними станами, забезпечуючи зворотний зв'язок і узаєморозуміння [14, с. 10 -11].

Діалогічне спілкування було спрямоване на усвідомлення (визнання) студентами різноманітності, налаштування їх на щоденне зіткнення з різними поглядами, думками стилем поведінки, позитивне ставлення до відмінностей і можливість конструктивно змінювати своє бачення на проблему міжнаціональних стосунків. Ці послідовні дії були основою для проведення, власне, діалогу – форми й структури словесного

обміну. Саме тому під час освітнього процесу створювалися умови, за яких студенти виявляли б інтерес до проблем різноманітності, обмінювалися думками, навчалися один в одного, знайомилися з досвідом різних культур, залучали їх до реалізації принципів міжнаціонального спілкування. На заняттях ми акцентували увагу студентів на тому, щоб учасники розвивали навички слухати один одного, заохочували до обговорення й узгоджували правила ведення діалогу між представниками різних культур. Так, під час занять з навчальної дисципліни «Українська мова як іноземна» студенти виробляли правила міжкультурного спілкування: *поважати представників різних етносів, націй; позитивно ставитися до іншого, незалежно до національної приналежності; толерантно ставитися до поглядів, думок, манер поведінки, які не співпадають з іншими.*

У сучасній педагогіці активно відбувається зміна ідеалу освіти, перехід від освітньої парадигми до культуротворчої. Нове соціальне замовлення сучасного суспільства вимагає формувати багатомовну особистість, яка поєднує у собі цінності рідної та іншомовної культур і готова до міжкультурного спілкування. Динаміка розвитку міжкультурних контактів, осмислення масштабів активного та потенційного простору спілкування особистостей на межі культур спонукає до переорієнтації простору навчання мов з форми на функцію, з лінгвістичної компетенції на соціокультурну. Культурологічні та лінгвосоціопсихологічні знання про іншомовний соціум формують готовність до ефективного міжкультурного спілкування.

На етапі поведінково-професійному «Культура міжнаціонального спілкування як складник культури професійного спілкування» – студент усвідомлює цінність культури міжнаціонального спілкування в узаєминах із пацієнтами. На цьому етапі іноземні студенти розробляють алгоритм професійного спілкування, ураховуючи те, що обидві сторони – представники різних національностей. Під час спілкування увага зосереджується на мовні прийоми, які можуть бути використані під час налагодження контакту майбутнього лікаря й пацієнта, на початковому консультуванні збору інформації, під час обстеження, прийоми пояснення та планування, завершення консультування [9]. Під час консультування майбутні фахівці акцентують увагу на виявленні таких якостей особистості, як тактовність, товариськість, емпатійність, толерантність тощо. Під час входження в професійну діяльність майбутні фахівці моделюють конфліктні ситуації, навчаються прийомів ефективної комунікації для уникнення або конструктивного розв'язання конфлікту. Особливого значення набуває така форма комунікації як телефонне консультування

або спілкування в соціальних мережах, мобільних додатках. При цьому використовують різноманітні методи, стратегії та вправи для покращення діалогу з пацієнтом.

Висновки. Отже, з'ясування сутності діалогу, функцій, структури, рівнів, принципів та використання його як практичного інструменту у формуванні культури міжнаціонального спілкування дає можливість дійти висновку, що організація спілкування в міжкультурному розмаїтті на основі діалогу забезпечує співіснування різних культур, традицій, сприяє їх взаєморозумінню з урахуванням самоідентичності, визнання відмінностей, збагачує соціокультурний досвід спрямований на розкриття сутності представників інших культур, їхніх горизонтів, цінностей тощо; забезпечує пізнання самого себе через порівняння та взаємодію з іншими.

Подальших наукових досліджень потребує проблема подолання етнічної упередженості, що визначається переконаннями про характеристику груп інших національностей, настановах, їх оцінкою, проявами дискримінації у процесі спілкування з представниками різних культур.

Література:

1. Басай Н. П. Реалізація культурологічного підходу через діалог культур у змісті навчального підбника елективного курсу «німецькомовні країни». *Науковий вісник Ужгородського університету. серія: «Педагогіка, соціальна робота»*. 2016. Випуск 2 (39). С. 21 – 26.
2. Бацевич Ф. С. Словник термінів міжкультурної комунікації Київ : Довіра, 2007. 205 с.
3. Беррі Дж. В. Пуртинга Айп Х., Сигалл Маршал Х., Дасен Пьер Р. Кросс-культурная психология. Исследования и применение / Джон В. Берри, Айп Х. Пуртинга, Маршал Х. Сигалл, Пьер Р. Дасен / Пер. с англ. Харьков: изд.-во Гуманитарний центр, 2007. 560 с.
4. Галузяк В. М., Сметанський М. І., Шахов В. І. Педагогіка: навчальний посібник. Вінниця: «Нілан», 2022. 256 с.
5. Гіптерс З. В. Культурологічний словник-довідник. Київ : Професіонал, 2006. 328 с.
6. Динікова Л.Ш. Діалог культур в поліетнічному суспільстві. *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського. Серія: Філологія. Журналістика* Том 34 (73) № 1 Ч. 2 2023. С. 175 – 180.
7. Євтух Є. Міжкультурний діалог: ефективний конструкт інтегративного розвитку поліетнічних суспільств. *Політичний менеджмент*. №3. 2009. С. 3 – 13.
8. Кіст Д. Релігійна багатоманітність та міжкультурна освіта: посібник /за ред. Джона Кіста / Пер. з англ. Львів: ЗУКЦ, 2008. 160 с.
9. Краєвська Г. П. Ефективна комунікація як показник якісної взаємодії лікаря з пацієнтом. *Методичні рекомендації*. ВНМУ ім. М. І. Пирогова, 2022. 30 с.
10. Кулікова Л., Тарасенко Т. Діалог культур у теорії міжкультурної комунікації та практиці викладання іноземних мов. *Науковий вісник Мелітопольського державного педагогічного університету* № 1 (18) 2017. С. 42 – 46.

11. Осипова Г. Культура і діалог культур у контексті глобалізації. *Схід. Донецьк*. 2010. № 3 (103). С. 105 – 107.

12. Parsons T. *Knowledge and Society: American Sociology* / ed. by Talcott Parsons. New York, 1968. 359 pages.

13. Радул С. Г., Радул І. Г. Концептуальні основи діалогу культур в європейському освітньому просторі. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи* Т.2 2022. С. 87 – 90.

14. Солодка А. К. Фасилітація кроскультурної взаємодії : навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів Миколаїв : Ліон, 2014. 228 с.

15. Філософський енциклопедичний словник / Нац. акад. наук України, ін-т філософії ім. Г. Сковороди. К. : Абрис, 2002. 742 с.

16. Хамська Н. Б. Полянська К. С. Особливості культури міжнаціонального спілкування іноземних студентів у медичних закладах вищої освіти. *Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського. Серія: педагогіка і психологія*. 2022. Вип. 71. С. 86-92.

17. Яблоков С. В., Мартіросян А. М. Реалізація ідей «діалогу культур» у процесі включення майбутніх учителів англійської мови до міжкультурної комунікації. *Вісник Маріупольського державного університету серія: філософія, культурологія, соціологія*. 2018, Випуск 16. С. 83 – 90.

References:

1. Basai N. P. (2016). Realizatsiia kulturolohichnoho pidkhodu cherez dialoh kultur u zmisty navchalnoho pibnyka elektyvnoho kursu «nimetskomovni krainy» [Implementation of the cultural approach through the dialogue of cultures in the content of the textbook of the elective course 'German-speaking countries']. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. seriia: «Pedahohika. sotsialna robota»* - Scientific Bulletin of Uzhhorod University. series: 'Pedagogy. social work, 2 (39), 21 – 26 [in Ukrainian].

2. Batsevych F. S. (2007). *Slovnyk terminiv mizhkulturnoi komunikatsii* [Glossary of intercultural communication terms]. Kyiv : Dovira [in Ukrainian].

3. Berri D. V. Purtyinha A. K., Syhall M. K., Dasen P. R. (2007). *Kross-kulturnaia psykhohyia. Yssledovanyia y pryomenenye* [Cross-cultural psychology. Research and application]. Kharkov: yzd.-vo Humanytarnii tsentr.

4. Haluziak V. M., Smetanskyi M. I., Shakhov V. I. (2022). *Pedahohika: navchalnyi posibnyk* [Pedagogy: a textbook]. Vinnytsia: «Nilan» [in Ukrainian].

5. Hipters Z. V. (2006). *Kulturolohichni slovnyk-dovidnyk* [A cultural reference dictionary]. Kyiv: Profesional. [in Ukrainian].

6. Dynikova L.Sh. (2023). *Dialoh kultur v polietnichnomu suspilstvi* [Dialogue of cultures in a multiethnic society]. *Vcheni zapysky TNU imeni V. I. Vernadskoho. Seriia: Filolohiia. Zhurnalistyka*. Scientific Notes of Vernadsky Kyiv Polytechnic National University. Series: Philology. Journalism, 34 (73), № 1 Ch. 2, 175 – 180. [in Ukrainian].

7. Yevtukh Ye. (2009). *Mizhkulturnyi dialoh: efektyvnyi konstrukt intehratyvnoho rozvytku polietnichnykh suspilstv* [Intercultural dialogue: an effective construct for the integrative development of multiethnic societies] *Politychnyi menedzhment. Political management*, 3, 3 – 13. [in Ukrainian].

8. Kist D. (2008). *Relihiina bahatomanitnist ta mizhkulturna osvita: posibnyk* [Religious Diversity and Intercultural Education: A Handbook]. za red. Dzhona Kista / Per. z anhl. Edited by John Keast. Translated from the English by Lviv: West Ukrainian Consulting Centre, 160.

9. Kraievska H. P. (2022). Efektyvna komunikatsiia yak pokaznyk yakisnoi vzaiemodii likaria z patsiientom [Effective communication as an indicator of quality doctor-patient interaction]. *Metodychni rekomendatsii. Methodological guidelines. National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsya.* [in Ukrainian].
10. Kulikova L., Tarasenko T. (2017). Dialoh kultur u teorii mizhkulturnoi komunikatsii ta praktytsi vykladannia inozemnykh mov [Dialogue of Cultures in the Theory of Intercultural Communication and the Practice of Foreign Language Teaching]. *Naukovyi visnyk Melitopolskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu Scientific Bulletin of Melitopol State Pedagogical University*, 1 (18), 42 – 46. [in Ukrainian].
11. Osypova H. (2010). Kultura i dialoh kultur u konteksti hlobalizatsii [Culture and dialogue of cultures in the context of globalisation]. *Skhid. The East edition. Donetsk*. 3 (103), 105 –107. [in Ukrainian].
12. Parsons T. (1968). *Knowledge and Society: American Sociology*. New York, ed. by Talcott Parsons, 359.
13. Radul S. H., Radul I. H. (2022). Kontseptualni osnovy dialohu kultur v yevropeiskomu osvithomu prostori [Conceptual framework for dialogue of cultures in the European educational space]. *Naukovyi chasopys Ukrainskoho derzhavnoho universytetu imeni Mykhaila Drahomanova Serii 5. Pedahohichni nauky: realii ta perspektyvy. Scientific journal of the Mykhailo Drahomanov Ukrainian State University*, 2, 87 – 90. [in Ukrainian].
14. Solodka A. K. (2014) *Fasylytatsiia kroskulturnoi vzaiemodii : navchalno-metodychnyi posibnyk dlia studentiv vyshchych navchalnykh zaklaidiv [Facilitation of cross-cultural interaction: a study guide for students of higher education institutions]*. Mykolaiv: Ilion. [in Ukrainian].
15. *Filosofskyi entsyklopedychnyi slovnyk [Philosophical Encyclopaedic Dictionary]* (2002). *Nats. akad. nauk Ukrainy, in-t filosofii im. H. Skovorody. National Academy of Sciences of Ukraine, H. Skovoroda Institute of Philosophy*. Kyiv: Abrys. [in Ukrainian].
16. Khamska N. B. Polianska K. (2022) *Osoblyvosti kultury mizhnatsionalnoho spilkuvannia inozemnykh studentiv u medychnykh zakladakh vyshchoi osvity [Features of the culture of international communication of foreign students in medical higher education institutions]*. *Naukovi zapysky Vinnytskoho derzhavnoho pedahohichnoho universytetu imeni Mykhaila Kotsiubynskoho. Serii: pedahohika i psykholohiia. Scientific Notes of Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University. Series: Pedagogy and Psychology*, 71, 86-92. [in Ukrainian].
17. Yablokov S. V., Martirosian A. M. (2018). *Realizatsiia idei «dialohu kultur» u protsesi vkluchennia maibutnikh uchyteliv anhliiskoi movy do mizhkulturnoi komunikatsii [Implementation of the ideas of ‘dialogue of cultures’ in the process of involving future English teachers in intercultural communication]*. *Visnyk Mariupolskoho derzhavnoho universytetu serii: filosofii, kulturolohiia, sotsiolohiia. Bulletin of Mariupol State University, series: philosophy, cultural studies, sociology*, 16, 83 – 90. [in Ukrainian].

УДК: 373. 29: 37.016: 81-028.31 (045)

[https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9\(27\)-1013-1025](https://doi.org/10.52058/2786-6165-2024-9(27)-1013-1025)

Попова Ірина Іванівна кандидат педагогічних наук, доцент кафедри теорії та методики дошкільної освіти, Державний заклад «Південно-український національний педагогічний університет імені К.Д.Ушинського», вул. Ніщинського, 1, м. Одеса, 65000, тел.: (066) 414-32-95, <https://orcid.org/0000-0002-5251-7728>

ЛОГІЧНІ ЗАДАЧІ ПРИРОДОЗНАВЧОГО ХАРАКТЕРУ ЯК МЕТОД ФОРМУВАННЯ УМІНЬ У ДІТЕЙ СТАРШОГО ДОШКІЛЬНОГО ВІКУ БУДУВАТИ МІРКУВАННЯ

Анотація. У статті окреслено поняття й сутність зв'язних висловлювань типу міркувань. Надано огляд сучасних наукових досліджень з проблеми розвитку мовлення-міркування у дітей старшого дошкільного віку. Обґрунтована значущість засвоєння умінь будувати міркування для інтелектуального та мовленнєвого розвитку дітей дошкільного віку. Окреслено особливості даного виду монологічного мовлення дітей старшого дошкільного віку, його психологічну природу виникнення та розвитку, підкреслено тісний зв'язок розвитку вміння будувати міркування з розвитком аналітико-синтетичної діяльності дітей, їх логічного мислення. Окреслено критерії та показники діагностичного дослідження сформованості в дітей умінь складати зв'язні висловлювання типу міркувань. Надана характеристика рівнів сформованості мовлення-міркування у дітей старшого дошкільного віку.

У статі окреслено види міркувань, побудова яких доступна дітям старшого дошкільного віку, передумови виникнення та подальшого розвитку в дітей умінь складати міркування. Охарактеризовано педагогічні умови здійснення освітньої діяльності з формування вміння у дітей старшого дошкільного віку складати зв'язні висловлювання типу міркувань.

Представлено розв'язання дітьми мовленнєвих логічних задач природознавчого характеру як метод формування вміння мовлення-міркування, надано визначення поняття «мовленнєві логічні задачі», розкрито їхню сутність та види. Обґрунтовано ефективність використання логічних задач природознавчого характеру для вирішення проблеми формування в дітей старшого дошкільного віку умінь складати зв'язні висловлювання типу міркувань.

Розкрито хід роботи з вирішення дітьми мовленнєвих логічних задач природознавчого характеру, які стимулюють дітей до активної мислен-